

<p>فصل: اول</p> <p>درس: دوم</p> <p>نام طراح: علیرضا اسماعیلی (سرگروه علوم اجتماعی شهرستان درمیان)</p>	<p>به نام خدا</p> <p>معاونت آموزش متوسطه وزارت آموزش و پرورش</p> <p>دفتر آموزش متوسطه نظری</p> <p>دبیرخانه راهبری کشوری علوم اجتماعی و</p> <p>سواد رسانه ای</p> <p>تولید شده در استان خراسان جنوبی</p>	<p>محتوای</p> <p>نوشتاری کتاب: جامعه شناسی ۲</p> <p>سال تحصیلی: ۹۹ - ۱۴۰۰</p>
--	--	--

موضوع: فرهنگ جهانی**عنوان: درسنامه درس ۲ جامعه شناسی ۲****اهداف درس**

الف) بررسی مفهوم فرهنگ جهانی.

ب) بررسی گونه های مختلف فرهنگ جهانی.

ج) بررسی ویژگی های فرهنگ مطلوب جهانی.

انتظارات درس

الف) آشنایی دانش آموزان با مفهوم فرهنگ جهانی.

ب) آشنایی دانش آموزان با گونه های مختلف فرهنگ جهانی و تقسیم بندی های جهانی.

ج) تحلیل و توضیح ویژگی های فرهنگ مطلوب جهانی.

تشریح درس

..... صفحه ۱۱ .....

آموختید که فرهنگ های متنوعی وجود دارند، یعنی در طول زمان، در سرزمینی واحد، فرهنگ های متفاوتی پدید می آیند و در زمانی واحد در سرزمین های متعدد، فرهنگ های گوناگونی شکل می گیرند، که علت این تنوع و تفاوت به شرح زیر است:

۱- تنوع در عقاید و ارزش های اساسی و کلان آنها، یعنی روح و شالوده فرهنگ ها متنوع است.

۲- تفاوت در گستره جغرافیایی: عمر برخی از فرهنگ ها کوتاه و برخی دیگر طولانی است.

۳- تفاوت در تداوم تاریخی: برخی در مناطقی محدود به وجود می آیند و از مرزهای جغرافیایی

خود عبور نمی کنند ولی برخی دیگر گسترش بسیاری دارند.

فرهنگ نمونه	تداوم تاریخی بالا	گستره جغرافیایی وسیع
ژاپن	✓	—
ایتکاهها	—	—
اسلام	✓	✓
مسیحیت	✓	✓

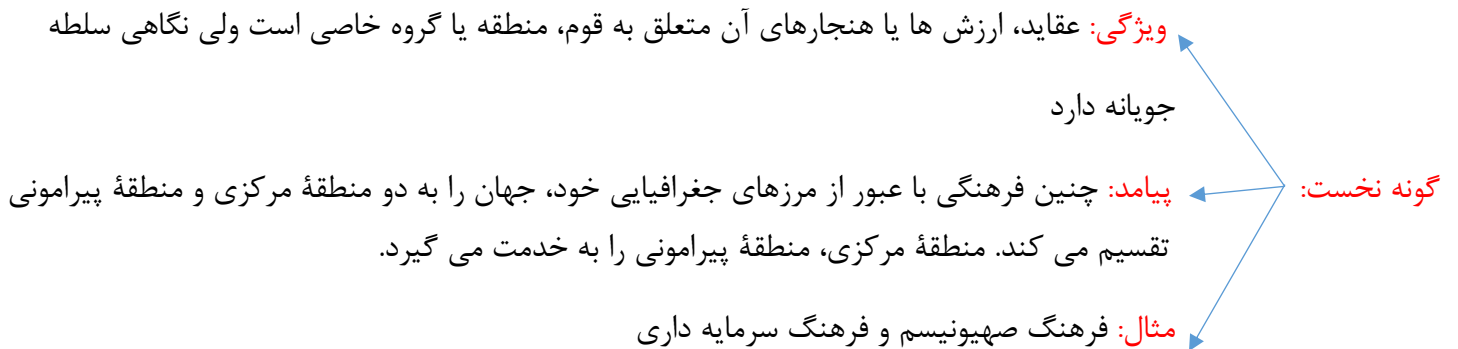
صفحه ۱۲

چه فرهنگ هایی جهانی می شوند؟

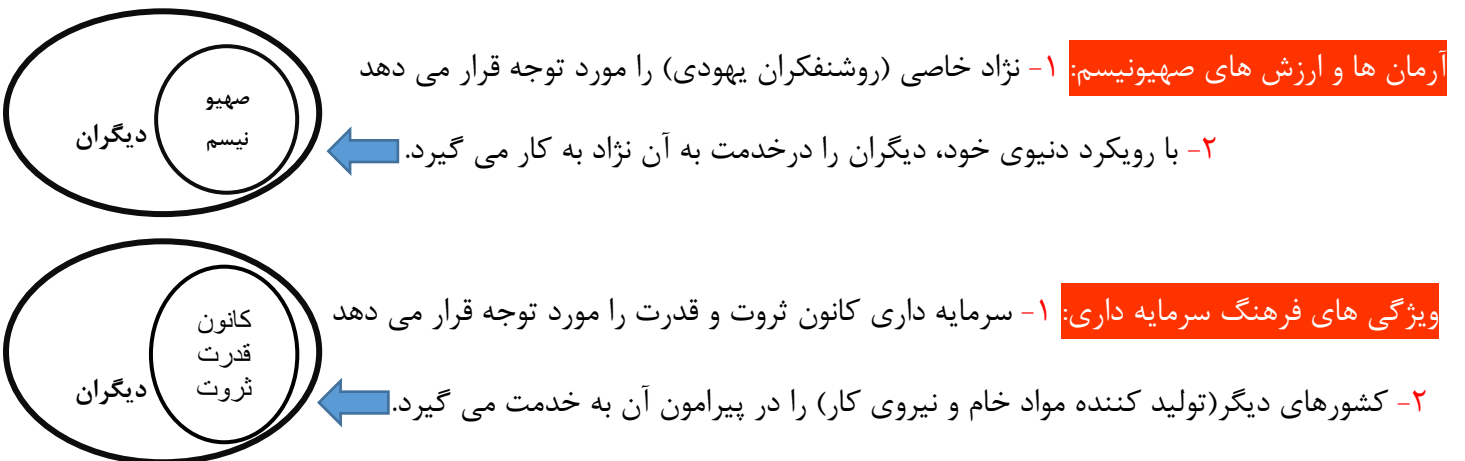
تعریف فرهنگ جهانی: فرهنگی که از مرزهای جغرافیایی و قومی عبور می کند و در جهان گسترش می یابد.

فرهنگ هایی که عقاید و ارزش های آنها مربوط به قوم و منطقه خاصی است، از محدوده قومی و منطقه ای خود فراتر نمی روند و جهانی نمی شوند؛ **مگر اینکه** نسبت به سایر اقوام و مناطق نگاه سلطه جویانه داشته باشند. (مانند فرهنگ مغولی)

نکته: در طول تاریخ، فرهنگ هایی وجود داشته اند که از مرزهای جغرافیایی خود عبور کرده و به سوی جهانی شدن گام برداشته اند. این فرهنگ ها دوگونه اند:

صفحه ۱۳

تعریف فرهنگ سلطه یا استکبار: فرهنگی که تسلط یک قوم، جامعه یا گروهی خاص را بر دیگران به دنبال می آورد و دیگر اقوام، جوامع و گروه ها را به ضعف و ناتوانی می کشاند.

فرهنگ حق: فرهنگی که عقاید، ارزش ها، هنجارها و رفتارهای آن مطابق نیازهای فطری باشد.

مدینه فاسقه: جامعه ای را که عقاید و ارزش های آن **حق** باشد اما هنجارها و رفتارهای آن **موافق و همسو** با حق نباشد.

ویژگی ها: ۱- عقاید، ارزش ها و هنجارهای آن در خدمت گروه و قوم خاصی نیست. ۲- سعادت همه انسان ها را دنبال می کند. ۳- از عقاید و آرمان های مشترک انسانی سخن می گوید.

گونه دوم: پیامد: جهانی یک دست و متحد، عدم سلطه و سلطه گری

مثال: فرهنگ اسلام، فرهنگ حق

..... صفحه ۱۵ .....

فرهنگ جهانی مطلوب چه ویژگی هایی دارد؟

عقاید و ارزش های فرهنگ جهانی باید عقاید و ارزش های مشترک انسانی باشد که از آنها به **عقاید و ارزش های عام و جهان شمول** یاد می شود، که ارزش های عام و جهان شمول عبارتند از:

حقیقت	معنویت	عدالت	آزادی	تعهد و مسئولیت	عقلانیت
-------	--------	-------	-------	----------------	---------

۱- **حقیقت:** معیار و میزانی برای سنجش عقاید و ارزش های مختلف است، که اگر فرهنگی از چنین معیارهایی محروم باشد نمی تواند از حقانیت ارزش های خود دفاع کند و معیاری و میزانی برای تشخیص صحیح یا غلط بودن اندیشه ها، افکار و اعمالش ندارد.

۲- **معنویت:** آدمی علاوه بر نیازهای مادی و دنیوی، نیازهایی ابدی و معنوی (پرسش های بنیادینی درباره مرگ و زندگی) دارد، که معیار حقیقت به آنها پاسخ داده و آنها را برطرف می سازد. فرهنگی که صرفاً به فکر نیازهای مادی و دنیوی انسان است و از نیازهای ابدی و معنوی او چشم پوشی می کند، بشر را به بحران های روحی و روانی گرفتار می سازد.

۳- **عدالت:** ارزش جهان شمولی است که از قطبی شدن جهان، بهره کشی ظالمانه برخی انسان ها و جوامع از برخی دیگر و در نتیجه، پایمال شدن حقوق انسان ها، تفرقه بین جوامع و تباه شدن منابع و امکانات بشر جلوگیری می کند.

۴- **آزادی:** برخی قید و بندها مانع رسیدن انسان به کمال و حقوق انسانی اش می شوند و زمینه ظلم بر او را فراهم می کنند. فرهنگ جهانی باید آزادی انسان از این قید و بندها را تأمین کند. (زیرا آزادی همواره رهایی از یک امر برای رسیدن به امری دیگر است).

..... صفحه ۱۶ .....

۵- **تعهد و مسئولیت:** فرهنگ جهانی باید روحیه تعهد و مسئولیت را در انسان‌ها ایجاد کند تا زمینه گسترش و تحقق عقاید و ارزش‌های جهان‌شمول را فراهم آورد.

- **تعریف:** آنها نقش انسان‌ها در تعیین سرنوشت‌شان را انکار می‌کنند، قدرت مقاومت را از آدمیان می‌گیرند، آنها را به موجوداتی منفعل تبدیل می‌کنند.

۱- **پیامد:** ۱- در فرهنگ‌های جبرگرا، انسان نمی‌تواند آینده‌اش را براساس اراده و عمل خود بسازد و محکوم به سرنوشتی محتوم است. ۲- زمینه نفوذ سلطه‌گران را فراهم می‌آورند.

۶- **عقلانیت:** فرهنگ جهانی باید دارای دو سطح از عقلانیت باشد؛

الف: ابتدا باید به پرسش‌های بنیادین بشر درباره انسان و جهان پاسخ دهد. اگر فرهنگی نتواند به این پرسش‌ها پاسخ دهد، توانایی دفاع از هویت خود را نخواهد داشت. (معنای زندگی و مرگ)

ب: انسان علاوه بر پرسش‌های بنیادین، در شرایط تاریخی مختلف با پرسش‌ها و نیازهای متفاوتی مواجه می‌شود. (مانند: بحران زیست‌محیطی و مسئله پیری جمعیت) فرهنگ جهانی باید توانایی پاسخ به پرسش‌های ثابت بشر و پرسش‌های متغیر را داشته باشد و براساس عقاید و ارزش‌های بنیادین خود، به این پرسش‌ها و نیازهای متغیر پاسخ مناسب بدهد.

پاسخ فعالیت

گفت و گو کنید صفحه ۱۳

درباره نمونه‌های تاریخی فرهنگ‌هایی که در آنها عقاید و ارزش‌ها با هنجارها و رفتارهایشان سازگار نیست، گفت و گو کنید. به طور مثال در طول حکومت امویان و عباسیان در ائیل اسلام و حکومت قاجار در تاریخ معاصر با این که فرهنگ و عقاید اسلامی بود، ولی در عمل دنیا‌گرایی و قوم‌گرایی در رفتار حاکمان و دولتمردان دیده و پیاده می‌شد.

گفت و گو کنید صفحه ۱۷

پیش از این، درباره تناسب زندگی فردی با زندگی فرهنگی سخن گفتیم. اگر فرهنگ جهانی ویژگی‌های جهان‌شمول گفته شده را داشته باشد، انسان‌هایی که در چنین فرهنگی پرورش می‌یابند چه ویژگی‌هایی خواهند داشت؟ انسان‌هایی سعادتمند، مسئول، آزاده، با معنویت و بدون بحران روحی که به حقوق دیگران احترام می‌گذارند و که در کنار توجه به کرامت انسانی به برابری انسان‌ها بدون توجه به قوم و نژاد توجه دارند.

چه انسان هایی و با چه ویژگی هایی می توانند چنین فرهنگی را پدید آورند؟

انسان های آزاده ای که معیار حقیقت برای سنجش ارزش ها برخوردارند و با ارزش های جهان شمول، آزادی، عقلانیت و معنویت متعهد بوده و نسبت به دیگران رو یکردی عادلانه دارند و می توانند زمینه ساز تحقق و گسترش ارزش های جهان شمول شوند.

سوالات تالیفی

صحیح و غلط

- ۱- یک نمونه از فرهنگ های ناظر به قوم ومنطقه خاص فرهنگ سرمایه داری است. درست نادرست
- ۲- برخی فرهنگ ها فقط به یک قوم و گروه خاص محدود می شود. درست نادرست
- ۳- کانون فرهنگ سرمایه داری قدرت و ثروت می باشد. درست نادرست
- ۴- آزادی همواره رهایی از یک امر برای رسیدن به امری دیگر است. درست نادرست
- ۵- یکی از ویژگی های فرهنگهای جبرگرا، افزایش مقاومت در انسان ها می باشد. درست نادرست
- ۶- آزادی مانع از قطبی شدن جهان، بهره کشی ظالمانه برخی انسان ها و جوامع از برخی دیگر می شود. درست نادرست

تستی

- ۱- یک نمونه از گونه نخست فرهنگ جهانی را نام ببرید:
- الف) فرهنگ صهیونیسم   ب) فرهنگ سرمایه داری   ج) فرهنگ مغولی   د) فرهنگ اسلام
- ۲) کدام یک از ویژگی های فرهنگ مطلوب جهانی نیست؟
- الف) معنویت   ب) عدالت   ج) قدرت   د) حقیقت
- ۳- کدام ویژگی فرهنگ مطلوب جهانی معیار و میزان برای سنجش عقاید و ارزش های مختلف را فراهم می آورد.
- الف) حقیقت   ب) معنویت   ج) عدالت   د) حریت
- ۴) کدام فرهنگ تسلط یک قوم، جامعه یا گروهی خاص را بر دیگران به دنبال می آورد؟
- الف) سلطه   ب) حق   ج) فاسقه   د) جهانی

جای خالی

- ۱- ویژگی ..... فرهنگ های جهانی مطلوب باعث رسیدن انسان به کمال می شود.
- ۲- فرهنگ های ..... نقش انسان در تعیین سرنوشتشان را انکار می کنند.
- ۳- تنوع فرهنگ ها به ..... مربوط می شود.
- ۴- ویژگی ..... فرهنگ های جهانی مطلوب باعث رسیدن انسان به کمال می شود.

وصل کنید

ستون ب

عدم وجود مسئولیت و تعهد

عدم وجود عقلانیت

عدم وجود معنویت

ستون الف

بحران روحی و روانی

نسبیت فرهنگی

نفوذ فرهنگ بیگانه

بلند پاسخ

*****

- ۱- عدم وجود کدام ارزش باعث تسلط فرهنگ بیگانگان می‌شود؟
- ۲- عدم وجود ارزش معنویت در فرهنگ جهانی چه پیامدی برای انسانیت دارد؟
- ۳- فرهنگ جهانی را تعریف کنید.
- ۴- چه فرهنگی ظرفیت جهانی شدن را ندارد؟
- ۵- ارزش‌های فرهنگ عام و جهان شمولی که فرهنگ جهانی باید داشته باشد کدام اند؟ چهار مورد را نام ببرید
- ۶- فرهنگ قومی و منطقه‌ای چگونه می‌توانند جهانی شوند؟
- ۷- عدم وجود ارزش حقیقت چه پیامدی برای آن فرهنگ دارد؟
- ۸- وجود و عدم وجود مسئولیت و تعهد چه پیامدهایی را به دنبال دارد؟
- ۹- گونه دوم فرهنگ جهانی را توضیح دهید:
- ۱۰- عقلانیت را به عنوان یکی از ویژگی‌های فرهنگ مطلوب جهانی توضیح دهید:

سوالات کنکوری

*****

۱. به ترتیب در صورتی که کدام یک از ارزش‌ها متعلق به یک فرهنگ مطلوب جهانی تحقق نیابد این نتایج حاصل می‌شود؟
 «از بین رفتن قدرت مقاومت یک فرهنگ»، «گرفتاری انسانی در بحران‌های روحی و روانی» و «نداشتن معیار و میزانی برای
 سنجش عقاید و ارزش‌های مختلف»
(کنکور خارج از کشور ۹۳)

ب) مسئولیت و تعهد - معنویت - عقلانیت

الف) عقلانیت - حقیقت - معنویت

د) عدالت و قسط - معنویت - عقلانیت

ج) مسئولیت و تعهد - معنویت - حقیقت

۲. به ترتیب در صورتی که کدام یک از ارزش‌های متعلق به یک فرهنگ مطلوب جهانی تحقق نیابد این نتایج حاصل می‌شود؟
 «نداشتن معیار و میزانی برای سنجش عقاید و ارزش‌ها»، «از بین بردن قدرت مقاومت یک فرهنگ» و «ناتوانی در دفاع از لایه
 های بنیادین هویتی خود»
(کنکور سراسری ۹۴)

ب) حقیقت - مسئولیت و تعهد - عقلانیت

الف) عقلانیت - معنویت - مسئولیت و تعهد

ج) عدالت و قسط - معنویت - حقیقت

ج) معنویت - حریت و آزادی - حقیقت

۳. مفاهیم جامعه شناختی متن زیر به ترتیب کدامند؟

(کنکور سراسری ۹۴)

«در جریان دفاع مقدس عده‌ای از جوانان داوطلبانه به جبهه اعزام شدند و از خود رشادت فراوان به خرج دادند دشمن از هیچ سببیتی در قبال فرزندان ایران چشم پوشی نکرد ایثار آن‌ها در تاریخ جاودانه شد.

- الف) حریت و آزادی - کنش اجتماعی - عدم عقلانیت - پیامد غیرطبیعی کنش اجتماعی
 ب) کنش اجتماعی - مسئولیت و تعهد - کنش حسابگرانه معطوف به دنیا - ارزش اجتماعی
 ج) مسئولیت و تعهد - هنجار اجتماعی - زوال عقلانیت - خرده فرهنگ
 د) ارزش اجتماعی - کنش انسانی - کنش ارادی - پدیده کلان

کلید سوالات		
سوال ۱	سوال ۲	سوال ۳
۳	۲	۲